

14. Правовые режимы: общетеоретический и отраслевые аспекты : [монографія] / под ред. А. В. Малько, И. С. Барзиловой. — М. : Юрлитинформ, 2012. — 416 с.
15. Корельский В. М. Теория государства и права: [учебник для вузов] / Корельский В. М., Перевалов В. Д. — М. : Инфра— М, 1997. — 570 с.
16. Шамсумова Э.Ф. Правовые режимы: (теоретический аспект): дис... к. ю. н: 12.00.01. — Екатеринбург, 2001. — 213 с.
17. Актуальні проблеми теорії держави та права : [навч. посіб.] / [Є. В. Білозьоров, Є. О. Гіда, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є.О. Гіди. — К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2010. — 264 с.
18. Мінка Т. П. Онтологічна характеристика правового режиму / Т. П. Мінка // Право і суспільство.— 2012. — № 3. — С. 123—127

**Шкуратенко Олена Володимирівна,  
завідувач кафедри історії держави та  
права кандидат юридичних наук,  
доцент**

### **КОНЦЕПЦІЯ ПОГЛЯДІВ ГЕТЬМАНА П. СКОРОПАДСЬКОГО НА ДЕРЖАВУ**

Українська політико-правова думка на початок ХХ ст. виробила дві основні форми політичного самовизначення української нації, де пануючими напрями стали: ідея федералізації імперії і утворення автономної частини у складі такої федерації (Кирило-Мефодіївське товариство, М. Драгоманов, М. Грушевський) та ідея самостійної України у формі суверенної української держави (Ю. Бачинський, М. Міхновський, І. Франко). В ідейному протиріччі було сформовано від'ємність таких понять, як «незалежність», «самостійність», «суверенітет».

В політичних ідеях найгострішими і найактуальнішими були суперечності між «федералізмом» і «самостійництвом» у питанні державного суверенітету України, між республіканською та монархічною тенденцією у встановленні форми держави і відповідно, між одноосібною й колегіальною владою, між ідеологіями консерватизму, соціалізму, націоналізму та більшовизму.

Історія Української революції полягала у тому, що в міру свого еволюціонування, найбільшої сили набрало прагнення українців здобути політичні права для своєї нації. Саме цей чинник перетворив революцію в Україні на українську революцію.

29 квітня 1918 р. в історії української революції розпочався новий період – Гетьманат. Гетьман П. Скоропадський на початку своєї державотворчої діяльності заявив, що «моя Батьківщина не повинна стати ґрунтом для соціалістичних експериментів». Права приватної власності проголошувались фундаментом культури та цивілізації.

Згідно з проголошеними документами: грамотою «До всього Українського Народу» та «Законом про тимчасовий державний устрій України» гетьманська влада наділялася диктаторськими повноваженнями, які зберігали чинність до моменту скликання Українського державного сейму. Характер державної системи, до якої прямував гетьман, тяжко визначити однозначно – найімовірніше, це мала бути конституційна монархія, з визначеною українською історичною традицією: самостійництва та суверенності [1, 127].

Погляди П. Скоропадського на державний суверенітет України, суттєво змінювались та трансформувались та досягли чи не найвищого рівня їх втілення в державотворчій практиці. Сам гетьман зазначав, що «я пішов тим шляхом, до якого ближче було моє серце. Цей шлях вів до України. Ішов я без честолюбних замислів, від етапу до етапу, поступово, все більше й більше приймаючи той український світогляд, який і привів мене до ідеї української державності. Мене завжди цікавило минуле України, але я не приймав участі в новітнім українським русі» [2, 129]. Розуміння гетьманом свого українського патріотизму: «В національному питанні я вважав потрібним найсильніше підтримувати українські національні змагання... Засвоєння українцями шовіністично-націоналістичних тенденцій я вважав з державного боку шкідливими, бажаючи натомість розвитку територіально-державницького патріотизму» [2, 130].

Ідея територіального суверенітету в П. Скоропадського досить тісно пов'язана з ідеєю соборності та цілісності України. Гетьман «рятував в межах Берестейського договору та перебування чужого війська в Україні, що можна. Поволі, поступово усамостійнював Українську Державу та збирав її землі» [3, 267]. Гетьман проводив активний зовнішньополітичний курс щодо включення українських етнічних земель, які були у складі більшовицької Росії, Польщі та Румунії (північних повітів Чернігівщини, західних і південно-західних повітів Воронізької й Курської губерній, Холмщини, Підляшшя, північної Бессарабії). «Велика заслуга Гетьмана у приєднанні назад до України, до Києва: Одеси, підписання прелімінарної угоди, на

підставі якої Крим мав увійти до складу України, причорноморських степів, частини відвойованого Чорноморського флоту. (Складаючи Брестський договір, УНР відмовилась від Криму)» [3, 268]. Також урядом П. Скоропадського проводились переговори з Державою донських козаків та Кубанню з приводу їх можливого входження до Української Держави на автономних засадах.

Ідея суверенітету у поглядах П. Скоропадського на певному етапі державного розвитку втілювалася у розуміння влади як повновладної верховної влади в Україні, чи за словами Скоропадського, диктатури.

Велике значення для міжнародного права має факт зовнішньополітичного представництва після перевороту, зміни влади чи зміни устрою. Тому «Законом про тимчасовий державний устрій України» в день приходу нової влади, 29 квітня 1918 р., встановлено: «Гетьман є вищий керівничий всіх зносин Української Держави з закордонними» [4, 342]. Такі заходи були здійснені досить вчасно і дали можливість не втратити міжнародних прав, що були набуті за Центральної Ради. Дотримуючись світової міжнародної політики гетьман прийняв усі міжнародні зобов'язання попереднього уряду УНР, Брестський договір також не було денонсовано. За доби Української Держави гетьмана П. Скоропадського – Україна «поглибила й упрочила своє відновлене міжнародне становище». Так, Законом від 14 червня 1918 р. встановлено штати посольств Української Держави. А 21 червня 1918 р. вийшла постанова про тимчасові дипломатичні представництва Німеччини, Болгарії, Фінляндії, Румунії, Швейцарії, Туреччини, Австро-Угорщини [5, с. 104]. На той час Україна мала 11 дипломатичних і близько 50 консульських представництв у 20 країнах, а на своїй території – 12 дипломатичних і 42 консульських представництва з 24 держав. Із вступом України в міжнародні відносини поставало й питання про встановлення українського громадянства. У зв'язку з цим був ухвалений «Закон про українське громадянство» від 2 липня 1918 р. [5, с. 108]

Закріпити свою незалежність в 1918 р. Українська держава могла лише за умов входження до світового співтовариства на правах рівноправності і партнерства, перетворюючись на активного суб'єкта міжнародного права.

Такого колективного визнання не удостоїлась ніяка новостворена держава перед Версальським трактатом. «Усі ті атрибути міжнародного права так Україною, як і державами, що в який-небудь спосіб визнавали її, було переведено без найменших застережень. Гетьманат, як форма Української Держави став суб'єктом права народів і гетьман виступав її найвищим представником на міжнародній арені» [6, 112].

Концепція поглядів П. Скоропадського на суверенітет та форму державної влади періоду Української Держави формувалися і реалізовувалися в умовах геополітичного протистояння. Складне міжнародне становище Павло Скоропадський зобов'язаний був врахувати. Крім того, проблеми в середині країни, зокрема «Національний Союз» через свого голову Винниченка був у конфлікті з Гетьманом та шукали союзу з червоною Росією. П. Солуха зазначав, що прохання українців допомогти їм розвалити їхню державу ... було для Москви щастям ... Помагати українцям руйнувати українськими руками українську справу це давня стратегія Москви. «На піддержку справи» склав Винниченко договір з Мануїльським [3, 36-37]. Антанта також була проти незалежності України і П. Скоропадський став заручником непоінформованості своєї дипломатії.

Отже в період Гетьманату намагання гетьмана були спрямовані на утвердження Української Держави, як суверенної одиниці. В екзистенційні погляди та дії П. Скоропадського направлені на шляхи досягнення цього суверенітету і звільнення від більшовицької окупації. З часом, ідея побудови суверенної Української держави у поглядах П. Скоропадського набуде таких рис, як «... всенародна, отже понадкласова і понадпартійна. Держава виключає абсолютизм і диктатуру, а основана на співпраці всіх державно-творчих чинників Нації. Тільки так можна повернути до служби Державі всі сили нашої Землі. Шлях до нього веде через звільнення Українських Земель, страждаючих під терором більшовицької окупації...» [7, 392].

Таким чином, погляди на державотворення в Україні займали особливе місце у політичному світогляді П. Скоропадського в продовж його активного політичного і громадського життя. У трансформаціях цієї ідеї він пройшов типовий для української мислячої еліти шлях – від усвідомлення українства як національного і політичного явища через різні форми співіснування з Росією (автономія, федерація) до ідеї суверенної, самостійної України. Не розглядаючи демократизм, а сповідуючи консервативні погляди, Гетьманат став єдиною «правовою» Українською державою, витвореною місцевими консервативними силами. Особливість цього шляху полягає у практичному втіленні ідеї суверенітету, що дозволило перетворити її у юридичний факт суверенної України.

#### Список використаних джерел:

1. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної Української нації XIX-XX століття / Я. Грицак. – К. : Генеза. 1996. – 361 с.
2. Крип'якевич І. Історія українського війська / І. Крип'якевич. Львів : Каменяр. – 1992. – 702 с.

3. Солуха П. Договір з Москвою проти гетьмана Павла Скоропадського.(Володимир Винниченко та Микита Шаповал по допомогу до Москви – до Леніна) / П. Солуха. – Нью-Йорк, накладом автора: Хутір діда Петра., 1973. – 380 с.
4. Хрестоматія з історії держави та права України: навч. посіб. / Упоряд.: А.С. Чайковський, О.Л. Копиленко, В.М. Кривоніс та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 657 с.
5. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. / Д. Дорошенко. □ У 2 т. □ К.: Темпора, 2002. – Т. 2: Українська Гетьманська Держава 1918 року. – 352 с.
6. Гец М. Українська Держава 1918 р. як підмет міжнародного права / М. Гец. // За велич нації. У двадцяті роковини відновлення Української Гетьманської Держави. – Львів., 1938. – С. 80-91.
7. Павло Скоропадський. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918 \ П. Скоропадський. [Голов. редактор Я. Пеленський]. – К., Філадельфія: АТ “Книга”, 1995. – 492 с.